

SANATÇILARIN KAĞIDI YENİDEN KEŞFİ VE İLHAM VERİCİ ÇALIŞMALAR

• Doç. Müge CAFEROĞLU*

ÖZET

Sanat ve tasarım dünyasında uzun zamandır çok yönlü ve kolay erişilebilir bir yüzey olarak kullanılan kâğıt, geleneksel kullanımın ötesine geçerek sanatçıların yenilikçi yaklaşımlarıyla yaratıcı bir sanat malzemesine dönüşmektedir. Bu çalışmada; geleneksel kâğıt sanatı hakkında bilgi verilerek kâğıdın çağdaş sanat eserlerine dönüşüm sürecini görünürlük kılmayı ve ele alınan sanatçıların eserlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada, Eiko Ojala, Jakob Hashimoto, Matt Shlian, Azade Köker ve Ayumi Shibata adlı beş çağdaş sanatçıdan oluşan çalışma grubunun sanat yaklaşımlarına ve kâğıttan ürettikleri eserlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Veri toplama aracı olarak literatür tarama yöntemi kullanılmış olup, kâğıdın tarihçesi, kâğıt sanatında yer alan geleneksel teknikler, kâğıdın sanat ve tasarım malzemesi olarak kullanımına ilişkin kaynaklar incelenmiştir. Farklı türleri ve dokuları bulunan, esnek ve çok yönlü bir malzeme olan kâğıdın; oyma, katlama, kesme ve yapıştırma gibi çeşitli tekniklerle kolaylıkla işlenebilmesi, sanatçıların tarafından eser üretiminde sıklıkla tercih edilmesine olanak tanımaktadır. Araştırmada, çağdaş sanatçıların artık kâğıdın yalnızca bir yüzey olmasıyla yetinmeyerek, deneysel süreçlerle yeni teknikleri birleştirerek kâğıdı malzeme olarak farklı bir boyuta taşıdıkları sonucuna varılmıştır. Sanatçıların geleneksel malzeme olan kâğıdı özgün tekniklerle yorumlayarak sanat ve tasarım dünyasındaki rolünü daha da geliştirebilecekleri düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kâğıt, Kâğıt Sanatı, Çağdaş Sanat, Tasarım.

* Bursa Uludağ Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü, mcaferoglu@uludag.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-1224-5721

ARTISTS' REDISCOVERING PAPER AND INSPIRING WORKS

• Assoc. Prof. Müge CAFEROĞLU*

ABSTRACT

Paper, which has long served as a versatile and easily accessible surface in the fields of art and design, has transcended its traditional use and transformed into a creative artistic material through the innovative approaches of contemporary artists. This study aims to provide insight into traditional paper art and to make visible the transformation process of paper into contemporary art forms by analyzing the works of selected artists. The study includes information on the artistic approaches and paper-based artworks of a selected group of five contemporary artists: Eiko Ojala, Jakob Hashimoto, Matt Shlian, Azade Köker, and Ayumi Shibata. A literature review was employed as the data collection method, through which sources on the history of paper, traditional techniques in paper art, and the use of paper as an artistic and design material were examined. Due to its various types and textures, as well as its flexible and versatile nature, paper can be easily manipulated through techniques such as carving, folding, cutting, and pasting, making it a frequently preferred material by artists in the creation of artworks. In the research, it has been concluded that contemporary artists have transcended the role of paper as merely a surface, integrating experimental processes and new techniques to elevate paper as a material to a new dimension. It is thought that artists can further develop their role in the world of art and design by interpreting the traditional material paper with unique techniques.

Keywords: Paper, Paper Art, Contemporary Art, Design.

* Bursa Uludağ University Faculty of Fine Arts Graphic Design Department, mcaferoglu@uludag.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-1224-5721

1. GİRİŞ

Günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olan kâğıt, binlerce yıl öncesine dayanan kökenleriyle zengin bir tarihe sahiptir. Kâğıt, insanlık tarihinde iletişimi, kültürü ve bilgi aktarımını kökten değiştiren önemli icatlardan biridir. Tarihin en önemli bilgilerinin, buluşlarının kaydedildiği, aktarıldığı, medeniyetlere tanıklık eden kâğıt, aynı zamanda dünyanın en önemli sanatsal eserlerinin bulunduğu yüzeydir.

Kâğıdın ve matbaanın yaygın kullanımı, antik Çin'i diğer antik kültürlerden ayıran önemli bir özelliktir. Geleneksel olarak, kâğıdın M.S. 2. yüzyılın başlarında icat edildiği kabul edilse de, bunun çok daha erken bir döneme ait kanıtlar bulunmaktadır. Bambu, ahşap ve ipek gibi malzemelere göre daha ucuz ve kullanışlı olan kâğıt, edebiyatın ve okuryazarlığın yayılmasında büyük rol oynamış ve tarihsel süreçte pek çok farklı amaç için kullanılmıştır. Zamanla kâğıt, daha ince ve dayanıklı hale getirilmiş ve ticareti yapılmaya başlanmıştır (Cartwright, 2017: 2). Başlangıçta kâğıt, genellikle yazı ve resim için kullanılırken, zamanla teknolojik ve kültürel gelişmelerle birlikte, ticaret, bilim, eğitim ve sanat gibi birçok farklı alanda da kullanılmaya başlanmış, böylece kullanım alanları önemli ölçüde genişlemiştir.

Kâğıt, tarih boyunca görsel sanatlarda taşıyıcı bir yüzey olarak kullanılmış, ancak 20. yüzyılın başlarından itibaren özgün bir yaratım malzemesi haline gelmiştir. Geleneksel kâğıt sanatı, tarih boyunca farklı kültürlerde önemli bir yer tutmuş ve zaman içinde evrimleşerek çeşitli teknikler ve stiller geliştirilmiştir. Kâğıdın icadıyla birlikte, bu malzeme sanatçıların yaratıcılığını ifade etme biçimlerini genişletmiş, yazı, resim ve dekoratif sanatlar gibi alanlarda kullanımı artmıştır. Geleneksel kâğıt sanatları, “kâğıt katlama” (origami), “kâğıt kesme” (kirigami), “kâğıt oyma” (papercut), kâğıt kıvrıma (quilling) ve “kâğıt hamuru” (papier-mâché) teknikleri gibi uygulamalarla zenginleşmiş; bu teknikler aracılığıyla estetik ve anlatı çeşitliliği kazanmıştır. Günümüz sanatında kâğıdın sanatçıları için sadece bir malzeme değil, aynı zamanla bir ifade biçimi haline gelmesi, sanatsal özgürlüğün ve yaratıcılığın gelişmesine olanak tanımıştır.

Kâğıdın farklı kullanım alanları, sanatçıların hem hayal gücünü hem de teknik becerilerini geliştirmelerine olanak sağlamıştır. Doğrudan bir sanat malzemesi olarak kullanıldığında, kâğıtla üretilen eserler teknik ve biçimsel açıdan geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Sanatçılar kâğıdı; iki ve üç boyutlu formlar, enstalasyonlar, karma medya çalışmaları, kolajlar, illüstrasyonlar ve sanatçı kitapları gibi çeşitli sanatsal üretimlerde kullanarak özgün ve ilham verici yapıtlar ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir bir malzeme olan kâğıt, bulunması kolay ve sanatçılara farklı işçilik yöntemleri sunabilme potansiyeli sayesinde, sanattan mimariye, modadan ürün tasarımına kadar geniş bir yelpazede

kullanılmaktadır. Geleneksel tekniklerle üretilen kâğıt sanatında el işçiliği ve zanaatkârlık ön plana çıkarken, çağdaş sanatçılar ise deneysel yöntemler aracılığıyla kâğıdı alternatif bir sanat malzemesi olarak yeniden yorumlamakta ve farklı kullanım biçimlerini ortaya koymaktadır.

Bu araştırma, nitel bir yaklaşımla yürütülmüş olup, veri toplama aracı olarak literatür tarama yöntemi kullanılarak bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, kâğıdın tarihçesi, geleneksel kâğıt sanatında kullanılan teknikler ve kâğıdın sanat ile tasarım alanlarında bir ifade aracı olarak kullanımına dair ulusal ve uluslararası akademik kaynaklar, sanat yazıları, sergi katalogları ve sanatçı röportajları incelenmiştir. Araştırmada, bir malzeme olarak kâğıdı farklı teknik ve biçimlerde eserlerinde birleştiren sanatçıların örnekleri incelenerek kâğıdın geleneksel kullanımının yanı sıra yapılan çağdaş çalışmalara dikkat çekmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada, sanatsal üretimlerinde kâğıdı ana malzeme olarak kullanan beş çağdaş sanatçı (Eiko Ojala, Jakob Hashimoto, Matt Shlian, Azade Köker ve Ayumi Shibata) örneklem olarak belirlenmiştir. Sanatçıların seçiminde; kâğıtla özgün biçimsel ve kavramsal yaklaşımlar geliştirmiş olmaları, uluslararası düzeyde tanınırlığa sahip çağdaş sanat üretimlerine sahip bulunmaları ve eserlerinde geleneksel kâğıt sanatına güncel bir yorum getirmeleri kriterleri esas alınmıştır. Sanatçıların eserlerine ilişkin görsel materyaller ve metinler, sanatçılara ait web siteleri, müze ve galeri arşivleri, sergi katalogları ve sanat eleştirisi metinleri gibi kaynaklardan elde edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiş; sanatçıların kâğıt malzemeyle kurdukları ilişkiler, kullandıkları teknikler ve ifade biçimleri üzerinden yorumlanmıştır.

2. KÂĞIDIN KISA TARİHİ

Yeryüzünde insanlık yaklaşık beş milyon yıldır varlığını sürdürmektedir. Bu sürenin yüzde 99,9'unda, yani yaklaşık beş bin yıl öncesine kadar yazı bilinmemekteydi. Yazının icadı, bilgiyi daha doğru biçimde ve daha geniş mekânsal ve zamansal aralıklar boyunca iletebilme olanağı sağlayarak, insanlığın köklü bir dönüşüm geçirmesine neden olmuştur. Yazı, antik uygarlıkların bazı merkezlerinde gelişmiş olmakla birlikte, okuryazar topluma geçiş ancak yaklaşık iki bin yıl önce Çin'de icat edilen bir yazı malzemesi olan kâğıt sayesinde mümkün olabilmektedir (Bloom, 2023: 34).

İnsanoğlu binlerce yıldır mağara duvarlarına, kayalara, kemiklere, ağaç kabuklarına resimler ve şekiller yapmıştır. Bu şekiller zamanla farklılaşarak yerleşik hayata geçilmesi, iletişimin ve ticaretin yaygınlaşması gibi nedenlerle bugün yüzlerce çeşidi olan kullandığımız yazı formuna dönüşmüştür. Yazının serüveni M.Ö. 3000 yıllarında Sümerlilerin

kil tabletler ve taşlar üzerine yazdığı çivi yazısı ile başlar (Ünalan, 2020: 2). İlk yazı sisteminin geliştiren toplum Sümerler, yiyecek alışverişlerini ve başka hesaplamaları yapabilmek amacıyla çivi yazısını geliştirmişlerdir (Taşçıoğlu, 2013: 47). Tarihsel süreçte insanların kendini ifade etme, iletişim, kayıt tutma gibi ihtiyaçlarını karşılamının en yaygın hali yazı olmuştur. Bilgilerin kaydedilmesi için kullanılan bu yüzeyler zamanla kâğıdın icadına zemin hazırlamıştır.

“Kâğıt”, “papier”, “papel” vb. sözcükleri Yunanca “papyros” sözcüğünden türetilmiştir. Kâğıt, saman, ağaç kabuğu, tahta, kenevir veya diğer bitkisel malzemelerden ince tabakalar şeklinde yapılmış bir malzemedir. Bu malzemelerden elde edilen yumuşatılmış lifler suyla karıştırılır ve küçük gözenekli bir elek kullanılarak ince bir tabaka halinde sudan kaldırılır ve bu iç içe geçmiş elyaf tabakasının kâğıt olduğu kabul edilir (Studley, 1977: 17).

Yunanistan’da edebiyatın başlamasından itibaren 1000 yıl boyunca (M.Ö. 600-300) papirüs ruloları etkin bir yazı malzemesi olarak kullanılmıştır. Eski Mısır’da ise papirüs kullanımı M.Ö. 4000’lere kadar geri gitmektedir (Dinçer, 2016: 933). Papirüsün, yazmak için kullanılan diğer malzemelerden farklı olarak çok fazla üretilebilmesi sayesinde kütüphaneler oluşturulmuş, bilgi toplumları arasında yayılmış ve çoğaltılabilmektedir. Papirüs Mısır’ın önemli ihraç malzemelerinden birisi olmuştur (Ünalan, 2020: 8). Papirüsün en büyük rakibi olan parşömen, üretim yöntemine göre deri ve parşömen olmak üzere iki çeşide ayrılmaktaydı. Parşömen, deriye kıyasla daha ince olması, kazınabilir ve silinebilir yapısı ile her iki yüzüne de yazı yazılabilmesine olanak tanınması nedeniyle tercih edilen bir yüzey malzemesiydi (Hoş, 2021: 14). Yapısı gereği yumuşak ve dayanıklı bir malzeme olan parşömen, yazı yazma yüzeyi olarak daha elverişli bir kullanım alanı sağlamıştır.

Antik Çin tarihi kaynaklarına göre Luoyang’daki İmparatorluk atölyelerinin yöneticisi Ts’ai Lun (veya Cai Lun), ahşap çerçeveler veya elekler üzerinde tabakalar halinde kurutulan, ıslatılmış ve daha sonra preslenmiş bitki liflerini kullanarak kâğıt ürettiği bilinen ilk kişidir (Szczepanski, 2021). Çinli kâğıt üreticileri ilk zamanlar kâğıt yapımında atık malzemeleri kullanırken, daha sonraki süreçte kâğıt hamurunu kenevir, jüt (*Corchorus capsularis*), hintkamışı (*Calamus türü*) ve bambu gibi bitkilerin ağaçsı liflerinden ya da kâğıt dutu (*Broussonetia papyrifera*) ile dut (*Morus alba*) ağaçlarının iç kabuğundan yapmaya başlamışlardır (Bloom, 2023: 60). Zamanla, farklı teknikler ve malzemeler kullanılarak kâğıt üretim yöntemleri gelişmiş ve bu gelişim sonucunda kâğıt, günümüzde kullanılan ince ve pürüzsüz formuna ulaşmıştır.

Kâğıt; Kore, Japonya ve Hindistan’a Budist rahipler tarafından götürülmüş ve yaygınlaşmıştır. Kâğıt özellikle Japonya’da büyük ilgi görmüş, kâğıt yapımı bir sanat olarak

benimsenmiştir. Bu ilginin sonucunda “origami” (kâğıt katlama sanatı), “krigami” (kâğıdı keserek şekil verme sanatı) gibi kâğıt sanatları doğmuştur (Ünalın, 2020: 16).

Batı Asya’nın 8. yüzyılda İslam egemenliğinde birleşmesi, Müslümanların bir kez Orta Asya’da kâğıtla karşılaştıktan sonra bunun kullanımının hızla İran, Irak, Suriye, Mısır ve Kuzey Afrika ile İspanya’ya yayılması anlamına gelmiştir (Bloom, 2023: 73). Araplar kâğıt boyutlarını standartlaştıran ve tel ekran kalıbını icat eden ilk kişiler olmuşlardır (Besserdin, 2017: 3). On ikinci yüzyılda İspanyollar Valensiya’da Avrupa’nın ilk kâğıt fabrikasını kurarak kâğıt üretimine geçmişlerdir. Kâğıt yapımı sanatı on beşinci yüzyılın sonlarında İngiltere’ye ulaşmıştır. Sonrasında İtalya, Almanya ve Hollanda’ya ulaşan kâğıt yapımı on yedinci yüzyılın ikinci yarısında gelişen teknik ilerlemelerle büyük bir endüstri haline gelmiştir (Studley, 1977:18). İtalyan kâğıtçılar kâğıt hamuru üretmek için değirmenler inşa etmişlerdir ve İtalya Avrupa’nın kâğıtçılık merkezi hâline gelmiştir (Somervill, 2011: 8). Kâğıt ve kâğıt yapım teknolojisi, 11. ve 12. yüzyıllarda İslam dünyasından Avrupa’ya aktarılmış ve bu gelişme, Avrupa’da 15. yüzyılda gerçekleşen matbaa devriminin önünü açmıştır (Bloom, 2023: 264). 1450 yılında Almanya’da Johannes Gutenberg, her biri yüksek kabartma bir harf taşıyan, bağımsız, yer değiştirilebilen ve tekrar kullanılabilen metal parçacıklardan oluşan tipografik baskı tekniğini geliştirmiştir (Becer, 2017: 29). 15. yüzyılda Gutenberg’in matbaayı icat etmesi, kitap, broşür ve gazetelerin seri üretimini mümkün kılarak bilginin yayılmasını ve erişimini kolaylaştırmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte seri üretim yapabilen makineler elle üretimin yerini almış ve kâğıt yapım teknolojisinde önemli gelişmelere yol açmıştır. Bu dönemdeki yenilikler, modern kâğıt üretiminin temelini oluşturmuş, kâğıt endüstrisinin büyümesini ve bir zanaattan sanayiye dönüşümünü şekillendirmiştir.

Uzun bir tarihi olan kâğıt yapımı malzeme olarak değişiklik gösterse de kullanılan geleneksel teknikler birçok kültürde benzer prensiplere dayanmaktadır. 19. yüzyılın ilk yarısına kadar kâğıt hamurları mayalanmaya bırakılan paçavralardan yapılmaktaydı ve bunlar şeritler halinde kesilip dövülürdü. Daha sonra bu malzeme yetersiz kalınca, yerini yeni bir hammadde olan odun hamuru almış ve böylece kâğıt ve karton yapımı bir sanayi haline gelmiştir. Teknolojik gelişmeler neticesinde, kâğıt hamuruna metal tuzları, talk veya kaolin gibi ince tozların ilavesiyle kâğıdın baskı elverişliliği, ışık geçirgenliği ve boyutsal kararlılığı artırılmıştır (İstanbulu, 2016: 29). Günümüzde faaliyet gösteren büyük ölçekli kâğıt fabrikaları yüksek teknoloji ve otomasyon sayesinde endüstriyel kâğıt üretimini yüksek adetli ve çok çeşitli olarak sürdürmektedirler. Kâğıt günlük yaşamımızda her türlü basılı malzeme ve diğer uygulamalar için kullanılmaktadır. Kâğıt aynı zamanda yüzyıllardır anlamlı sanat eserleri yaratmak için ilham veren bir araçtır. Geçmişte resim ve kaligrafi çalışmaları için bir yüzey işlevi gören kâğıt, günümüzde başlı başına bir sanat malzemesi olarak da kullanılmaktadır.

3- GELENEKSEL KÂĞIT SANATI TEKNİKLERİ

Kâğıt, yüzyıllardır yazılı ve görsel iletişimin temel aracı olmuştur. Ancak, sadece yazılı eserlerde değil, salt bir malzeme olarak sanatın ve zanaatın çeşitli formlarında da önemli bir yer tutmuştur.

Sanat ile kâğıt arasındaki bağ, neredeyse kâğıdın icadı kadar eskiye dayanır. Bu ilişki, M.Ö. 4.000’lerde Mısırlıların papirüs kamışından ürettiği ilk kâğıt benzeri malzemeyle başlamıştır. Selüloz esaslı modern kâğıt üretiminin kökenleri, M.S. 2. yüzyılın başlarına (M.S. 100’lü yıllara) kadar uzanan Çin medeniyetine dayanmaktadır. “Kâğıdın icadından bu yana neredeyse her sanatçı muhtemelen kâğıt üzerine çalışmalar yapmıştır (çizim, sulu boya, baskı, kaligrafi vb.) (Lane, 2015: 3). Keşfinden beri üzerine yazı yazmak için kullanılan kâğıt ilerleyen zamanlarda bir şeyleri sarmak; ayakkabı, uçurtma, fener gibi çeşitli nesneleri üretmek için de kullanılmaya başlanmıştır. Çin’den Batıya doğru gelirken çeşitli uygarlıklar kâğıt üretim tekniklerine katkıda bulunmakla kalmamış, kâğıdı yazı yazma dışında da kendi kültürlerine göre farklı sanat etkinliklerinde araç olarak kullanmışlardır (Ünalın, 2020: 62). Farklı sanat dönemlerinden birçok sanatçı ilkel sanatlardan aldıkları ilhamla sanatsal biçimlerini oluşturmuşlar ve Dürer ve Grünewald gibi eski ustalara hayranlık duyarak çok sayıda ağaç baskı, gravür ve taş baskı gibi tekniklerle kâğıt üzeri çalışmalar yapmışlardır (Aktan, 2018: 404). Tarihsel süreçte sanatçılar her zaman için dönemin ortaya koyduğu yenilikleri bazen sanat nesnesi olarak kullanmış bazen de sanatsal düşüncelerini yansıtmada araç/yöntem olarak üretim projesinin içine almıştır (Tuğal, 2018: 22). Kâğıdın icadından bu yana, kâğıt üzerinde gerçekleştirilen sanat eserleri farklı kullanım biçimleriyle çeşitlenerek gelişmiştir. Sanatçılar kâğıt üzerine çizimler, eskizler ve karalamalar yaparken, gravür ve litografi gibi özgün baskı teknikleri de geliştirmiştir. 19. yüzyılda, kâğıt türleri çeşitlenerek sanat dünyasında önemli bir dönüm noktası haline gelmiştir. Kâğıt kullanarak yapılan sanat eserleri oldukça çeşitlidir ve birçok farklı teknik ve stil içermektedir. Bunlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

3.1. Kâğıt Kesme (Papercut, Silhoutte-Cutting, Katı’)

“Kâğıt kesme”, kesme ve oyma gibi el sanatları faaliyetlerinde makas, kesici bıçak ve diğer aletlerin kullanımını ifade etmektedir (Wang, 2019: 357). “Kâğıt kesme” (papercut) tekniği oldukça eski ve köklü bir gelenektir. Çinliler kâğıdı keşfettikten sonra geliştirdikleri bu yönteme “jianzhi” adını vermişlerdir. Zamanla tüm Uzakdoğu’ya ve sonra Batı’ya taşınan bu teknik aslında gölge oyununda kullanılan kuklaların tasarımına da ilham vermiştir (Dağ, 2015: 98).

“Kâğıt kesme” çalışmaları İngilizcede “paperfiligre”, “paper cut”, “silhoutte-cutting”, Al-mancada “silhoutten kunst”, “scherenschnitt”, Farsçada “eşan”, Arapçada “katı”, Çin’de

“jianzhi” vs. diye adlandırılmaktadır. “Kati” herhangi bir motif veya yazı örneğinin ince bir kâğıt veya deriden oyulması suretiyle meydana getirilen eserlere verilen isimdir. Bu süsleme dalının özellikle Türk kitap sanatları içerisinde yoğun olarak kullanıldığı gözlenmektedir (Özdemir, 2012: 102). Avrupa’daki sanatçılar, ülkelerinin kültürel ve sosyal yaşamlarına bağlı olarak sanatı farklı biçimlerde yorumlamaktadır. Mitoloji, günlük yaşam biçimleri, dini inanç ve gelenekleri, düğün, ölüm, doğum gibi ritüeller ve sonuçta hayatın içindeki her şeyi bu sanat aracılığıyla anlatmaktadırlar. Daha sonraları üç boyutlu uygulamaların da başladığı “kati” tüm Avrupa ve daha sonra dünyada önemli bir sanat hâline gelmiştir (Çetin, 2018: 9).

Görsel 1. Karen Watanabe, *Swimming*, 76x101 cm, 2022. (*Cutting it fine: 9 amazing 'kirie' papercuts*, 2021.

Günümüzde kâğıt kesme yöntemi yeniden yorumlanıp çağdaş bir betimleme biçimi olarak alternatif illüstrasyon teknikleri arasında yerini almıştır. Kâğıtları keserek kitap resimleyenler olduğu kadar, devasa boyutlarda enstalasyonlar yaratıp bu tekniğin kendisini bir sanat nesnesi olarak sergilenen bir hale getiren tasarımcılara da rastlanabilmektedir (Dağ, 2015: 99). Kâğıt kesme sanatı çalışmalarında, tasarımcılar kâğıdı farklı şekillerde kesip dikey veya yatay düzlemlerde üst üste yerleştirerek katmanlar oluşturmakta, böylece çeşitli şekiller ve detaylı kompozisyonlar meydana getirmektedir. Karen Watanabe’nin Görsel 1’de sunulan özgün papercut eserleri, el yapımı tekniklerle üretilmiş olup, kâğıdın dokusal niteliklerini stratejik biçimde kullanarak derinlik ve hacim illüzyonu yaratmaktadır. Sanatçının katmanlı kompozisyon tekniği, ışık-gölge etkileşimleri yoluyla her bir tabakada dinamik bir görsel perspektif oluşturmaktadır.

3.2. Kâğıt katlama: Origami-Krigami

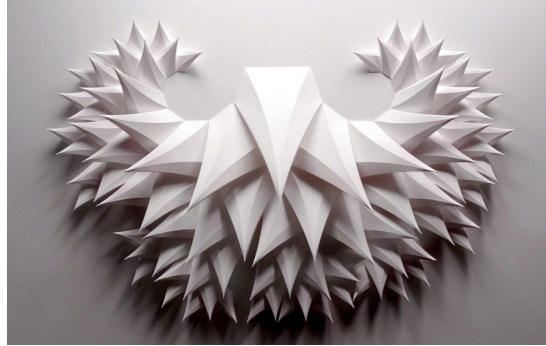
“Origami”, hem iki boyutlu hem de üç boyutlu nesneler oluşturmak için nesneleri kâğıttan katlama sanatıdır. “Origami” kelimesi (Japonca oru ‘katlamak’ ve kami’den ‘kâğıt’ bu sanat formunun genel tanımı haline gelmiştir (Robinson, 2024: 2). Japon kâğıt katlama sanatı origaminin püf noktası, tek parça bir kâğıda kesmeden biçim vermektir.

Başlangıçta origami, Japon kültüründe dini törenlerle sınırlı ritüelistik bir uygulamayken, 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar geçen süreçte kâğıdın yaygınlaşmasıyla birlikte popüler bir sanat formu ve hobiye dönüşmüştür (Somervill, 2011: 20). Origami sanatında sanatçılar, kâğıdın esnekliğine ve dayanıklılığına göre kâğıdı katlayıp şekillendirerek çeşitli figürler, hayvanlar, bitkiler ve nesneler oluşturmaktadırlar. Görsel 2’de, kâğıt sanatçısı Paul Jackson’ın geleneksel origami tekniklerini kullanarak doğal formlardan esinlenerek oluşturduğu “Organic Origami” başlıklı çalışması yer almaktadır. Jackson, eserlerinde origami sanatının temel prensiplerini korumakla birlikte, kâğıdın doğal katlanma dinamiklerini optimize ederek estetik ve teknik açıdan yenilikçi formlar ortaya koymaktadır.

Görsel 2. Paul Jackson, *Organic Origami*, 1990. (Jackson, 2021).

“Kirigami”, kesme ve katlama tekniklerini bir araya getirerek tek bir kâğıt parçasından sanatsal modeller oluşturmayı amaçlayan popüler bir kâğıt sanatıdır. “Origami”ye benzer şekilde, “kirigami” hem matematiksel hem de sanatsal bakış açısı gerektirmektedir (Jazebi, 2012; aktaran Sarıca, 2023: 1374). “Origami”, sadece katlama teknikleri kullanarak yapılan kâğıt sanatını ifade ederken, “kirigami” kesme ve katlama tekniklerini birleştirmektedir.

Görsel 3. Matt Shlian, *Omoplata 56 (Double Hedgehog)*. (Kirigami: 7 amazing artworks made entirely from paper, 2021)

Görsel 3’te, kâğıt mühendisi Matt Shlian’ın karmaşık şekilleri birleştirerek “krigami” tekniğini kullandığı “Omoplata 56” adlı eseri yer almaktadır. Shlian, kâğıdın geometrik ve organik özelliklerini birleştirip, mühendislik ile sanatı harmanlayarak üç boyutlu, dinamik eserler yaratmaktadır.

3.3. Kâğıt haddeleme: Quilling

“Kâğıt haddeleme”, “kâğıt kıvrırma”, “telkâri” ve “kâğıt mozaik” olarak da bilinen “quilling”, kâğıt şeritlerinin kullanılmasını içeren el yapımı bir sanattır. Bu kâğıt şeritler karmaşık ve güzel tasarımlar oluşturmak için yuvarlanır, şekillendirilir ve birbirine yapıştırılır (History of quilling the hundred years old paper art, t.y.). “Quilling”, genellikle kıvrırmak için bir pin çipi yardımıyla kâğıt yüzeyini kıvrırma ve tasarım fikrine göre kolaj yapma sanatıdır. “quilling” işleri dekoratiftir ve başlangıçta Avrupa kraliyet ailesinden yayılan aristokrat bir el sanatı olarak bilinmektedir (Wang, 2019: 357). “Quilling”, Rönesans döneminde popülerlik kazanırken, metal telkari üzerine benzer sarma tekniklerinin uygulandığı Mısır veya 4. yüzyıl Yunanistan’ında ortaya çıktığı sanılmaktadır. “Quilling’in” bir sanat formu olarak öne çıkması ancak 15. yüzyılda olmuştur ve kâğıt ana malzeme olarak kullanılmıştır (Williams, 2022: 3). Görsel 4’te sunulan Yulia Brodskaya’nın portre çalışması, geleneksel bir el sanatı olan “quilling” (kâğıt kıvrırma) tekniğini çağdaş sanat pratikleriyle sentezleyerek, hem estetik hem de teknik açıdan özgün bir yaklaşım sergilemektedir.

Görsel 4. Yulia Brodskaya, Portrait. (In A Minute Ago, t.y.).

3.4. Kâğıt Mühendisliği: Pop-up

Farklı amaçlarla kullanılan “pop-up” uygulamaları, iki boyutlu yüzeysel malzemelerin çeşitli birleştirme veya katlama yöntemleriyle üç boyutlu ve hareketli mekanizmalara dönüştürülerek elde edilen tasarımlardır. “Pop-up” tasarımlar, sayfalar açıldığında otomatik olarak hareket eden veya elle hareket ettirilen bağımsız parçalara sahiptir (Sarıca, 2023: 1375). Kâğıdın katlanarak, kesilerek ve yapıştırılarak üç boyutlu yapılar haline getirilmesiyle oluşturulan “pop-up” kitaplar, hikaye anlatımını çok daha etkili bir hale getirmektedir.

Ortaçağ manastırlarının duvarları arasında, deneme ve ölçüm işlemlerini gerçekleştirmek amacıyla pop-up uygulamalarının ilk oluşumları ortaya çıkmıştır. İllüstrasyonu yapılmış veriler, yüzey üzerinde hareketli hale getirilerek astroloji, takvim ve benzeri verilerin ölçümleri sağlanmıştır (Ives, 2009’dan akt., Sarıca, 2023: 1375). Pop-up kitapların ilk örnekleri, hareketli mekanizmaların kullanıldığı bilimsel eserler ve dini metinler olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde pop-up kitaplar, sadece çocuk kitapları olarak değil, aynı zamanda koleksiyon değeri taşıyan sanat eserleri olarak da kabul edilmektedir. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte lazer kesim ve dijital baskı teknikleri, “pop-up” eserlerin daha detaylı ve karmaşık hale gelmesine katkıda bulunmuştur. Görsel 5’te, kâğıt mühendisi Tauba Auerbach’ın “pop-up” tekniğiyle hazırladığı çalışmasına yer verilmiştir. Auerbach, modern sanat ve grafik tasarım anlayışını kâğıtla şekillendirerek etkileyici pop-up eserler yaratmaktadır.

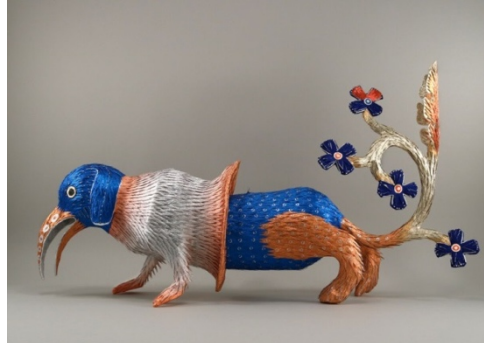
Görsel 5. Tauba Auerbach, *Pop-up Design*. (Pop-up, t.y.).

3.5. Kâğıt Heykel: Papier Mâché

“Papier mâché,” Fransızca “çiğnenmiş kâğıt” anlamına gelmektedir. Bu sanat Çin’de, Han Hanedanı (M.Ö. 202-M.S. 220) dönemine kadar uzanan erken bir tarihte başlamıştır.

“Papier mâché” sanatında kâğıt parçaları ve tutkalla nesneler oluşturulmaktadır. Tipik “papier mâché” nesneler arasında heykeller, sanatsal tablolar kuklalar, maskeler, dekoratif objeler, kostüm aksesuarları ve mobilyalar yer almaktadır (Somervill, 2011: 20).

“Papier-mâché” tekniği, Avrupa’ya ulaşmasından çok önce, Doğu kültürlerinde yaygın olarak kullanılan bir yöntemdi. “Papier-mâché” kâğıt ürünleri ilk olarak 18. yüzyılın başlarında Fransa’da, daha sonra Almanya ve İngiltere’de yapılmıştır (Robinson, 2024: 5). Kâğıt heykel, basit geometrik formlardan karmaşık tasarımlara kadar çeşitli şekiller oluşturulmasına olanak tanıyan çok yönlü bir ortamdır (Akdemir, 2023: 3). Kökeni antik dönemlere uzanan bu teknik, çok kültürlü bağlamlarda hem dekoratif objelerin hem de sanatsal heykel formlarının üretiminde işlevsel bir yöntem olarak süregelmiştir. Görsel 6’da, disiplinler arası çalışan sanatçı Roberto Benavidez’in “The Garden of Earthly Delights Monster” adlı “papier-mâché” eseri yer almaktadır. Benavidez, geleneksel materyallerle modern sanat anlayışını birleştirerek, kâğıt ve diğer malzemeleri heykel sanatında kullanmaktadır.

Görsel 6. Roberto Benavidez, *The Garden of Earthly Delights Monster*. (Gittlen, 2018).

3.6. Kolaj

Fransızca yapıştırmak anlamına gelen “coller” sözcüğünden türetilmiş olan “kolaj” kelimesi değişik malzemeleri bir araya getirerek yeni bir imge oluşturma işini tanımlamaktadır. Bu tekniğin geçmişi kadim uygarlıklara kadar uzanır ve o zamanlardan beri iletişimsel, törensel ve dekoratif amaçlarla kullanılagelmiştir. 10. yüzyılda Japonya’da kaligrafiye eşlik etmesi için, ortaçağ Avrupa’sında dini ikonlar yaratmakta, 19. yüzyıl İngiltere’sinde ise yapıştırmaya defterleri ve albümler hazırlamakta kullanılmıştır (Ambrose ve Harris, 2010: 152). “Kolaj sanatı, Dada akımı ile gelişmiş bir yöntemdir. Kendi başına sanatsal bir değeri olmayan nesneleri, sanatsal bir arayış ve kaygıyla bir araya getirip yeniden düzenlemek ve bir sanat serine dönüştürmek olarak tanımlanabilir” (Dağ, 2015:

94). Kolaj sanatı, modern sanat akımlarının bir parçası olarak ortaya çıkan ve farklı materyallerin katmanlar halinde yerleştirilerek veya kesilerek bir araya getirilmesiyle oluşturulan bir sanat formudur. Kolaj sanatında genellikle ana malzeme kâğıt olmakla birlikte kumaş, fotoğraf, gazete ve diğer çeşitli malzemelerde kullanılmaktadır.

Görsel 7. Jean Arp, *Collage Géométrique*, 1916. *Collage On Artist's Mount*, 31.8 × 23.5 cm, Collection Swiss Institute. (Walker, 2025).

Görsel 7’de, Jean Arp’ın “Collage On Artist’s Mount” adlı eseri yer almaktadır. Arp, bu yapıtında, geometrik şekilleri bilinçli bir kompozisyondan ziyade, kâğıt parçalarının rastgele düşmesiyle oluşan düzenlemeyle bir araya getirerek, sanat üretiminde tesadüfün rolünü vurgular.

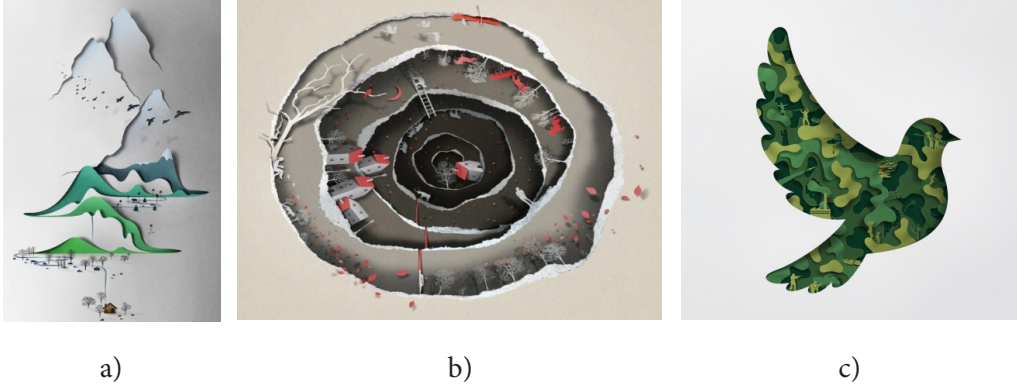
4. KÂĞIT SANATINI ÖZGÜN YAKLAŞIMLARIYLA YENİDEN YORUMLAYAN TASARIMCILAR

Araştırma kapsamında kâğıdı yeniden yorumlayarak özgün eserlere dönüştüren Eiko Ojala, Jakob Hashimoto, Matt Shlian, Azade Köker ve Ayumi Shibata adlı beş çağdaş sanatçının çalışmalarına yer verilmiştir. Bu sanatçılar, farklı teknikler ve yaklaşımlarla kâğıdı sanatın çeşitli disiplinlerinde yaratıcı bir şekilde kullanmaktadırlar. Ortak yönleri, kâğıdın geleneksel kullanımının dışına çıkarak, görsel derinlik, mekân algısı, matematiksel yapı ve duygusal ifade yaratmak için bir araç olarak kullanmalarındır. Her biri, kâğıdın kesilmesi, katlanması, şekillendirilmesi ve manipüle edilmesiyle ilgili yenilikçi teknikler geliştirmiştir. Eiko Ojala, geleneksel “kâğıt kesme” (papercut) tekniğini yorumlayarak dijital ve geleneksel yöntemleri kullandığı kâğıt illüstrasyonlarıyla derinlik ve gerçeklik hissi yaratırken, Jakob Hashimoto, “kirigami”, “origami”, Japon uçurtma yapım tekniklerini harmanlayıp, kâğıdı katmanlar halinde birleştirerek büyük ölçekli

enstalasyonlar ortaya koymuştur. Matt Shlian ise, geleneksel “origami”yi, mühendislik ve sanatın birleşimini kâğıtla işlediği karmaşık geometrik yapılarla sunmaktadır. Azade Köker, “papier-mâché” tekniği ile gerçekleştirdiği enstalasyon ve heykel çalışmalarında kâğıdın katmanlarını ve ışık-gölge ilişkisini keşfederek kültürel ve bireysel temaları işlerken, iham kaynağı doğa olan Ayumi Shibata, kâğıdın zarıflığını, ışık geçirgenliğini kullanarak Japon “kâğıt kesme” (papercut) tekniğini enstalasyonlarında yeniden yorumlayarak izleyiciye farklı bir estetik deneyim sunmaktadır. Geleneksel yöntemlerin yeni bir bakış açısıyla yorumlanarak günümüz çalışmalarına uyarmasıyla üretilen kâğıt eserler kültürel mirasın sürdürülmesine olanak sağlamaktadır. Kağıdı sanat malzemesi olarak benimseyen çağdaş sanatçılar, bu geleneksel ve sıradan malzemeyi estetik, kavramsal ve sosyo-kültürel boyutlarda yeniden yorumlayarak, özgün sanatsal ifade biçimleri geliştirmektedirler. Bu sanatçılar, kağıdın yalın doğasını, çok katmanlı sanatsal söylemler oluşturmak amacıyla dönüştürmeleridir.

4.1. Eiko Ojala

Eiko Ojala, Estonya'da yaşayan ünlü bir illüstratör ve grafik tasarımcısıdır. Her şeyi elle çizen tasarımcı dijital tekniklerle çalışmalarını harmanlamaktadır. Ojala, çalışmalarını gerçekleştirirken formları incelemeyi ve ışık ile gölge üzerine çalışmayı sevdiğini ifade etmektedir. İllüstrasyonlarını minimal düzeyde tutmayı tercih eden tasarımcı, mükemmel işçiliğini zekice kompozisyonlarda birleştirmektedir (Ojala, 2024). Ojala, özellikle kâğıt kesme tekniğiyle yaptığı minimal ve zarif çalışmalarıyla tanınmaktadır. Sanatçı, geleneksel kâğıt sanatına özgü “cut-out”, “origami” ve “pop-up” gibi çeşitli teknikleri dijital düzenleme yöntemleriyle birleştirerek; manzara, portre ve karikatürize figürleri betimleyen özgün illüstrasyonlar üretmektedir. Ojala, görsellerini oluştururken 3D yazılım kullanmak yerine minimalist bir yaklaşımla form ve gölgeleri titizlikle inceleyerek elle üç boyutlu derinlik yanılsamaları yaratmaktadır. Eserlerinde kâğıt kesme (cut-out) tekniğini kullanarak üç boyutlu bir etki yaratmakta ve genellikle gölgelerle oynayarak derinlik hissi vermektedir. Ojala'nın, kâğıdın ince katmanlarını ışık ve gölge oyunları ile harmanlayarak, derinlik ve gerçekçilik hissi uyandıran çalışmalarında kâğıdın görsel ve dokusal özelliklerini sanatına entegre etmektedir. Sanatçı, kendine ait geliştirmiş olduğu bu teknikle editoryal illüstrasyonlar, kitap kapağı tasarımları, reklam ve ticari çalışmalar için tasarımlar üretmektedir. Görsel 8'deki üç eserini incelediğimizde Ojala'nın çalışmalarında basit ama çarpıcı görsel hikaye anlatımlarıyla dolu olduğunu ve doğa, günlük yaşam gibi temaları işlediği gözlenmektedir.

Görsel 8. a) Eiko Ojala, "Vertical Landscape", 76x101 cm, 2013. b) Eiko Ojala, "Ewert and The Two Dragons Album Cover", 31x31 cm 2015, c) Eiko Ojala, "Let Us Not Despair, But Act", 2014. (Ojala, t.y.)

4.2. Jakob Hashimoto

New York'ta yaşayan Jacob Hashimoto, Carleton College'da okumuş ve 1996 yılında School of the Art Institute of Chicago'dan lisans derecesini almıştır. Jacob Hashimoto heykel, resim ve enstalasyon kullanarak bir dizi modüler bileşenden karmaşık dünyalar yaratmaktadır. Hashimoto, disiplinlerarası bir yaklaşımla heykel, resim ve enstalasyon tekniklerini sentezleyerek; bambu ve kâğıt gibi geleneksel malzemelerden ürettiği modüler bileşenlerle (uçurtmalar, model gemiler vb.) karmaşık sanatsal evrenler inşa etmektedir. Hashimoto'nun birikimsel ve katmanlı kompozisyonları, bir yandan video oyunu estetiği, dijital ortamlar ve kozmolojik referanslarla diyalog kurarken, diğer yandan manzara soyutlaması, modernist formlar ve el sanatları geleneği gibi köklü sanatsal pratiklerle derin bir bağlantıyı sürdürmektedir. Bu ikili yaklaşım, sanatçının güncel teknolojik imkanlar ile geleneksel üretim yöntemleri arasında kurduğu eleştirel diyalogun bir yansımasıdır (Hashimoto, 2024). Sanatçının en bilinen çalışmaları, kâğıt ve diğer malzemelerin kesilerek, katmanlar halinde bir araya getirildiği büyük ölçekli enstalasyonlarıdır. Heykel, resim ve enstalasyon alanlarında yaratıcı çalışmalar oluşturan sanatçı eserlerinde hem modern hem de geleneksel unsurları bir araya getirmektedir. Hashimoto'nun eserlerinde, kâğıt, bir yapıyı inşa etmek için bir araç olmanın ötesine geçerek görsel bir dilin temel unsuru haline gelir. Sanatçı her bir kâğıt parçasını, bir dizi geometrik şekil ve desenle yerleştirerek derinlik, hareket ve ışıkla etkileşimli bir hava yaratmaktadır.

Görsel 9, Jacob Hashimoto'nun Boise Sanat Müzesi için özel olarak tasarladığı mekânsal bir enstalasyonu belgelemektedir. Bu çalışma, sanatçının sanatçının ilk kişisel müze sergisini temsil etmektedir. Geleneksel uçurtma ve desen yapımı tekniklerini, baskı resim ve kolajla birleştiren sanatçı, bu öğeleri heykelsi bir bağlamda kullanarak, ince ve el

yapımı binlerce kâğıttan oluşan etkileyici bir enstalasyon gerçekleştirmiştir. Malzemele-
rini mekanın mimarisi içinde inşa eden ve katmanlayan sanatçı, tamamen elle yapılmış
görsel olarak büyüleyici bir manzara oluşturmuştur (Hashimoto, 2024). Hashimoto'nun
imzası haline gelen geleneksel Japon uçurtma yapım tekniklerini kullanarak ürettiği
enstalasyon çalışması, binlerce küçük uçurtmadan meydana gelmekte olup, tavan veya
duvarlardan sarkıtılarak oluşturulan üç boyutlu bir sanatsal düzenlemedir. Kâğıdın,
Hashimoto'nun sanatında önemli bir rolü vardır çünkü sanatçı, kâğıdın hafifliği, dokusu
ve kırılgenliğini, eserlerinin estetik ve duygusal etkisini artırmak için kullanmaktadır.
Jacob Hashimoto, kullandığı yenilikçi teknikler ve zengin temalarla çağdaş sanat dünya-
sında önemli bir yer edinmiştir.

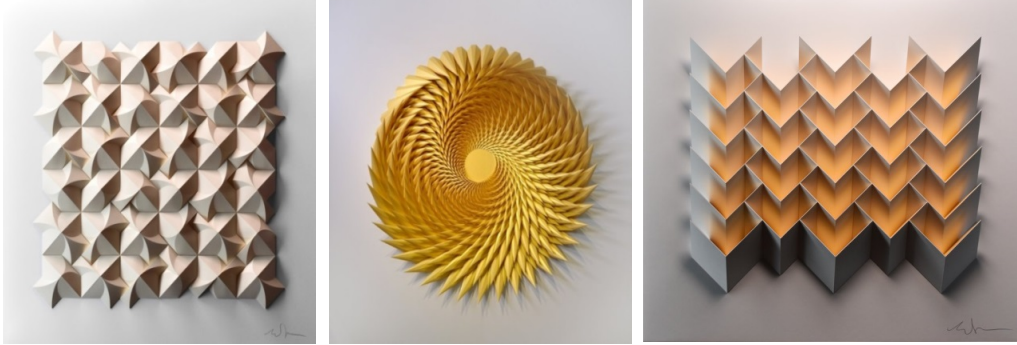

Görsel 9. Jacob Hashimoto, *The Fractured Giant* Enstalasyon Çalışması, Boise Art Museum, 2022-2024. (*The Fractured Giant*, t.y.)

4.3. Matt Shlian

Michigan'da yaşayan Matt Shlian, karmaşık elle katlama tekniklerini dijital haritala-
mayla birleştirerek büyüleyici kâğıt heykeller yaratmaktadır. Sanat ve bilimin kesiştiği
noktada çalışan Shlian, kendisini “kâğıt mühendisi” olarak tanımlamaktadır. Eserlerinin
desenleri, mikroskobik doğal formlar ve hücre zarları gibi yapılarla şekillenmektedir.
2006 yılında Cranbrook Sanat Akademisi'nden MFA derecesini almış ve aynı yıl ori-
gami ile 3D nanoteknoloji arasındaki bağlantıları keşfetmek için Michigan Üversi-
tesi'ndeki mühendislerle işbirliği yapmaya başlamıştır (Shlian, 2024). Bir röportajında
çalışmalarında projeye bağlı olarak birçok farklı kâğıt kullandığını belirten Shlian, beyaz
parçaları için “Neenah” adı verilen asitsiz bir arşiv kağıdı kullandığını söylemektedir.
Renkli çalışmalar için Canson ve Colorplan'ı kullanmayı sevdiğini, Hollanders'ın PVA
yapıştırıcısını ve Rockler'ın iğne ucu dağıtıcılarını kullandığını belirtmektedir (Shlian,
2024). Matthew Shlian, sanat ve mühendislik arasındaki giderek belirsizleşen bir alan-
da çalışmaktadır. Kâğıt mühendisliği ve katlama sanatı alanında eserler üreten Shlian,

geometrik kompozisyonları ile etkileyici eserler üretmektedir. Görsel 10'da sanatçının çalışmalarından örnekler yer almaktadır. Shlian, eserlerinde kağıdı genellikle katlayarak, keserek ve şekil vererek üç boyutlu formlar ve yapılar oluşturmaktadır. Shlian, kâğıdı hem bilimsel hem de sanatsal bir keşif aracı olarak kullanmakta; çalışmalarında bu malzemeyi katmanlar, geometrik formlar ve optik illüzyonlar yaratmak amacıyla değerlendirmektedir.

Görsel 10. a) 1- Matt Shlian, *Omoplate 275 The Candle*, 58x58 cm, b) *Unholy 216*, 121x13 cm, c) *Post Chapel in White & Gold Paper*, 69 x60 cm.(Shlian, t.y.)

4.4. Azade Köker

Azade Köker, seramikle başlayan sanat hayatına malzeme çeşitliliğini ekleyerek kimlik, aidiyet, kent, temsiliyet, doğa, kadına ait konuları farklı anlatım biçimleriyle ele almaktadır. İnsanın hayat ve doğa karşısındaki durumunu analiz eden çok parçalı heykellerini 1990'lı yılların başında üretmiştir. 2000'li yıllar ile birlikte kâğıt, malzeme olarak uygulamalarının merkezine yerleşmiştir. Kent, çevre ve doğa üçgeninde yoğunlaşan son dönem çalışmaları ise insana karşı direnen doğa kavramının altını çizmektedir (İstanbul Modern, 2010). Azade Köker'in 2021 yılında açmış olduğu Zilberman Galerideki beşinci kişisel sergisi olan "Bir Katlin Provası", sanatçının kadın cinsiyeti, kimliği ve bedenine yönelik sorgulamalarına odaklanmaktadır. Sanatçının eserlerinde dikkatli bir biçimde kullandığı görsel referanslar, günümüzün çığ gibi büyüyen sorunlardan birisine, kadına yönelik taciz ve şiddet sahneleriyle yakından ilgilenmektedir. Azade Köker'in diğer sergilerinde de izlenen yüzey katmanlama geleneği, bu sergisinde sanatçının kullandığı kâğıt materyallerde varoluşu, yokluğu ve geçirgenliği birbirine karışmış gizemli formlar olarak ön plana çıkmıştır (Ezik, 2021: 1). Köker'in görsel 11'deki eserlerinde kâğıt malzemenin ağırlıklı kullanıldığı heykel ve enstalasyon alanındaki örneklerine yer verilmiştir. Köker'in sanatı, malzemelerin katmanlı kullanımı ve kavramsal temalara odaklanma-sıyla bilinmektedir. Eserlerinde sık sık günlük nesneler ve doğal unsurlar kullanarak toplumsal ve kişisel meseleleri yansıtan düşündürücü parçalar yaratmaktadır. Köker'in

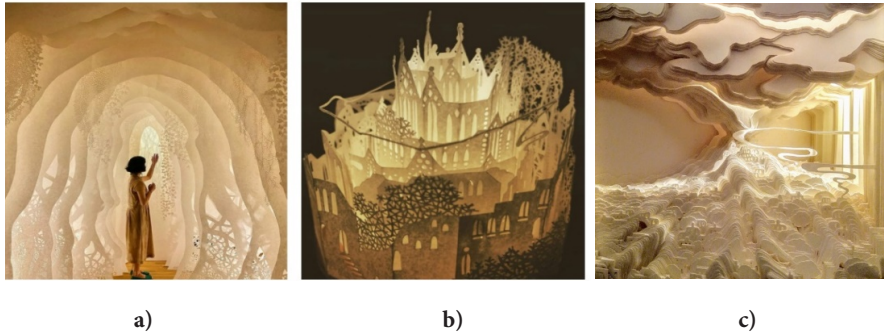
kâğıtla yaptığı çalışmalar, genellikle katmanlar, dokular ve el işçiliğiyle şekillenmektedir. Sanatçının, insan yaşamının çeşitli izlerini ve katmanlarını ifade etmek için bir araç olarak kullandığı kâğıt ile gerçekleştirdiği enstalasyon ve heykel çalışmalarını ince işçilikle birleştirilerek yaratıcı bir dil geliştirdiği görülmektedir.

Görsel 11. a) Azade Köker, “İstila 5”, Karışık teknik kâğıt kolaj, 50×70 cm, 2018. b) Azade Köker, “Küreler”, Kâğıt Heykel, 120x100x120cm, 2012. c) Azade Köker, “Bir Katlin Provası”, enstalasyon, 2021.(Ezik, 2021.)

4.5. Ayumi Shibata

Ayumi Shibata, boş kâğıt sayfalarını çarpıcı heykellere ve pitoresk manzarlara dönüştürmek için basit bir teknik kullanan Japon bir kâğıt sanatçısıdır. Sanatını kağıdı kesip katlayarak ve ardından atmosfer eklemek için aydınlatmayı kullanarak gerçekleştirilmektedir. Shibata'nın bazı parçaları avuca sığacak minyatür manzarlara, diğerleri ise kelimenin tam anlamıyla içinde yürünebilecek büyük, sürükleyici enstalasyonlardır. Sanatçının ana ilham kaynağı doğadır; Aslında Shibata, çalışmalarından “tanrı”, “ruh”, “ilahiyat” ve “kâğıt” anlamına gelebilen Japonca bir kelime olan “Kami” terimini kullanarak bahsetmektedir. “Kami”, doğada ve insanoğlunun yaratımlarında bulunmaktadır. Shibata, bunların kâğıtta da bulunduğu inanmakta ve Şinto dininde beyaz kâğıt kutsal bir malzeme olarak kabul edilmektedir (Romano, 2023: 6).

Görsel 12. a) Soldan sağa, Ayumi Shibata, *Roots of wandering life* enstalasyon, 2024. b) Ayumi Shibata, *Konjiki*, 2022, *Paper, string*, 22x14 cm, c) Ayumi Shibata, *Landcape*, 2023 (Shibata, 2024.)

Shibata'nın görsel 12'de izlenen eserleri Japon "kâğıt kesme" (papercut) tekniği geleneğine dayanmaktadır. Eserlerinde kâğıdın zarıflığını doğanın gücü ve etkisiyle birleştiren sanatçı, detaylı ve birçok katmanlı enstalasyonlar üretmektedir. Shibata çalışmalarında kâğıt sanatında kullanılan geleneksel teknikleri kendi yorumuyla birleştirerek hem Japon kültürünü yaşatmakta hem de çağdaş sanata özgün eserler kazandırmaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalışma, kâğıdın çağdaş sanat ve tasarım pratiklerinde geleneksel anlamının ötesine geçerek nasıl yaratıcı bir malzemeye dönüştüğünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Literatür taraması yöntemiyle elde edilen veriler ve örneklem olarak seçilen beş çağdaş sanatçının (Eiko Ojala, Jakob Hashimoto, Matt Shlian, Azade Köker ve Ayumi Shibata) eserlerinin analizi doğrultusunda, kâğıdın biçimsel ve kavramsal çeşitlilik sunan bir ifade aracı olarak konumlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında, "origami", "kirigami", "papier mâché", "quilling", "pop-up" ve "cut-out" gibi geleneksel tekniklerin çağdaş sanat bağlamında yeniden yorumlandığı ve bu tekniklerin bireysel, kültürel ve estetik anlatılarla birleşerek sanatçılar için özgün üretim alanları oluşturduğu saptanmıştır. İncelenen sanatçılar, kâğıdı yalnızca fiziksel bir yüzey değil, aynı zamanda anlam katmanları inşa eden, ışık, gölge ve mekânla ilişkilenebilen dinamik bir malzeme olarak değerlendirmektedir. Bu durum, kâğıdın çağdaş sanat üretiminde çok yönlü bir araç olarak yerini güçlendirdiğini göstermektedir.

Eiko Ojala'nın dijital kesitlerle oluşturduğu katmanlı illüstrasyonlar, Hashimoto'nun modüler enstalasyonları, Shlian'ın kâğıt mühendisliği yaklaşımıyla geliştirdiği geometrik yapılar, Köker'in katmanlı ve kavramsal kurgulara dayalı işleri ile Shibata'nın Japon Kâğıt oyma geleneğini mekânsal enstalasyonlara dönüştürdüğü eserleri, bu dönüşümün somut örnekleri arasında yer almaktadır. Bu sanatçılar aracılığıyla, geleneksel tekniklerin güncel sanat pratiklerine nasıl uyarlanabileceği ve bu yolla kültürel mirasın nasıl yeniden üretilebileceği görülmektedir.

Sonuç olarak, araştırmada incelenen sanatçılar aracılığıyla, kâğıdın yalnızca geleneksel bir sanat malzemesi olmaktan çıkarak çağdaş sanatın ifade ve anlam dünyasında yeniden konumlandığı görülmüştür. Kâğıdın sunduğu yaratıcı potansiyel, estetik çeşitliliği ve sürdürülebilirlik imkânı sayesinde, çağdaş sanatçılar için vazgeçilmez bir üretim aracı haline gelmiştir. Gelecekte, kâğıt temelli sanatsal üretimlerin disiplinlerarası yaklaşımlarla daha da çeşitlenmesi ve sürdürülebilir sanat pratiklerine katkı sunması beklenmektedir. Bu yönüyle kâğıt, hem geçmiş hem de geleceği temsil edebilen güçlü bir ifade malzemesi olarak önemini korumaktadır.

KAYNAKLAR

- Akdemir, D. (2023, Mart 15). From flat to fabulous: The art of creating paper sculptures. The artchi. <https://theartchi.com/blogs/blog/from-flat-to-fabulous-art-creating-paper-sculptures>
- Aktan, G. (2018). "Fovizm ve Dışavurumculuk arasındaki ilişki," Sosyal Bilimler Dergisi, 32, 396-409, Doi Numarası: 10.16990/sobider.4666
- Ambrose, G., Harris, P. (2010). Görsel baskı öncesi hazırlık ve üretim sözlüğü, Görsel Sözlükler Dizisi: 08, Literatür Yayınları.
- Becer, E.(2017). Ambalaj tasarımı, Dost Yayınevi.
- Besserdin, R. (2017). A paper sculpture foundation guide for artists. Scribd. <https://www.scribd.com/document/663484299/A-Paper-Sculpture-Foundation-Guide-for-Artists>
- Bloom, J.M., (2023). Kağıda işlenen uygarlık, kâğıdın tarihi ve İslam dünyasına etkisi, Z. Kılıç (Çev.). Kitap Yayınevi.
- Cartwright, M. (2017, Eylül 15). Paper in ancient China. World history encyclopedia. World history encyclopedia. <https://www.worldhistory.org/article/1120/paper-in-ancient-china/>
- Cutting it fine: 9 amazing 'kirie' papercuts. (2021, 3 Mart). Mag Lexus Co. 08 Mayıs 2025 tarihinde <https://mag.lexus.co.uk/cutting-it-fine-amazing-kirie-papercuts/> adresinden erişilmiştir.
- Çetin, U. (2018). Kaat'ı sanatı. P. Avşar Karabaş (Ed.), Güzel sanatlarda örnek araştırmalar el kitabı içinde (s.s 6-10). Nobel Akademik Yayınevi.
- Dağ, E.S. (2015). İllüstrasyonun ikinci altın çağı. Grafik Tasarım Yayınları.
- Dinçer, P. S. (2016). "El yazmasının kökeni ve terminoloji önerileri", İdil Dergisi, 5(23), s.931-940. https://www.academia.edu/31056336/El_Yazmas%C4%B1n%C4%B1n_K%C3%B6keni_ve_Terminoloji_%C3%96nerileri
- Ezik, A. (2021,13 Ekim). Azade Köker: "Dünya ve yaşamın doğuşuna asırlar boyu kaynaklık eden bir dişi enerji nasıl oluyor da toplumsal düzeyde kayboluyor?", Sanat kritik. <https://sanatkritik.com/soylesi/azade-koker-dunya-ve-yasamin-dogusuna-asirlar-boyu-kaynaklik-eden-bir-disi-enerji-nasil-oluyor-da-toplumsal-duzeyde-kayboluyor/>

- Gittlen, A. (2018, 23 Nisan). 6 Artists pushing the limits of paper. 08 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-6-artists-pushing-limits-paper> adresinden erişilmiştir.
- Hashimoto, J. (2024, June 10). Jacob Hashimoto. <https://jacobhashimoto.com/jacob-hashimoto-cv>
- History of quilling the hundred years old paper art. (t.y.). Quillingarts.com. 06 Mayıs 2025 tarihinde <https://quillingarts.com/history-of-quilling-hundred-years-old-paper-art/> adresinden erişilmiştir.
- Hoş, S. (2021, Ocak 05). Kâğıt: Mağara duvarlarında günümüze uzanan bir tarih. The Magger. <https://www.themaggar.com/kagit-tarihcesi-bulunu/>
- In A Minute Ago (t.y.). Yulia Brodskaya paper quilling artist. 06 Mayıs 2025 tarihinde <https://inaminuteago.com/yulia-brodskaya-paper-quilling-artist/> adresinden erişilmiştir.
- İstanbul, A. (2016). Kâğıt tarihi ve el yapımı kâğıt. Kâğıthane Yayınevi.
- İstanbul Modern (2010). Azade Köker, 1949 sessizliğin manzarası. İstanbul Modern. <https://www.istanbulmodern.org/koleksiyon/sessizligin-manzarasi>
- Jackson, P. (2021). 06 Mayıs 2025 tarihinde <http://www.origami-artist.com/artwork/organic> adresinden erişilmiştir.
- Kirigami: 7 amazing artworks made entirely from paper. (2021, 29 Mart). Mag Lexus Co. 05 Mayıs 2025 tarihinde <https://mag.lexus.co.uk/kirigami-7-amazing-artworks-made-entirely-from-paper/> adresinden erişilmiştir.
- Lane, J. (2015, Mayıs 21). Paper sculpture. Art now and then. <https://art-now-and-then.blogspot.com/2015/05/paper-sculpture.html?m=1>
- Ojala, E. (2024, Haziran 11). Eiko Ojala. Visual eyes artist. <https://visualeyes-artists.com/artists/new-eiko-ojala>
- Ojala, E. (t.y.). Eiko Ojala. Ploom.tv. 09.06.2024 tarihinde <https://ploom.tv/> adresinden erişilmiştir.

- Özdemir, M. (2012). Türk kitap süsleme sanatlarında uygulanan katı tekniğinin deri ürünlerde kullanımı. Akdeniz Sanat Dergisi, 5(10), 100-110. https://dergipark.org.tr/tr/pub/akdenizsanat/issue/27657/291529#article_cite
- Pop-up. (t.y.). Paper Artist Directory. Paper Art Gallery. 06 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.paper-art-gallery.com/fr/annuaire-arts-artistes-papier/11-pop-up> adresinden erişilmiştir.
- Robinson, N. (2024, 26 Haziran). History of origami. Britannica.com. <https://www.britannica.com/art/origami/History-of-origami>
- Romano, C. (2023, 9 Eylül). Ayumi Shibata's incredible "paper cities". Pixartprinting.co. <https://www.pixartprinting.co.uk/blog/paper-cities-ayumi-shibata/>
- Sarıca, S. (2023). Düzlemde objeye: Katlama yöntemleri kullanımı ile iki boyutlu malzemelerden üç boyutlu tasarımlar, Premium Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (35), 1371-1384 <https://pejoss.com/index.php/pub/article/view/335>
- Shibata, A. (2024, 29 Nisan). Japanese sculptors. Yinjinspace. <https://www.yinjinspace.com/article/Ayumi-Shibata.html>
- Shlian, M. (2024, 25 Mayıs). Matt Shlian faq. <https://www.mattshlian.com/faq>
- Shlian, M. (t.y.). 12.06.2024 tarihinde <https://www.mattshlian.com/available> adresinden erişilmiştir.
- Somervill, B. A. (2011). Geçmişten günümüze kâğıt, (Çev). Barış Cezar. Tübitak.
- Studley, V. (1977). The art & craft of handmade paper, Litton Educational Publishing.
- Szczepanski, K. (2021, Haziran 26). "The invention of paper." ThoughtCo. [thoughtco.com/invention-of-paper-195265](https://www.thoughtco.com/invention-of-paper-195265).
- Taşcıoğlu, M. (2013). Bir görsel iletişim platformu olarak kitap. Yem Yayın.
- The Fractured Giant. (t.y.). Boise Art Museum. 12.06.2024 tarihinde <https://jacobhashimoto.com/the-fractured-giantn> adresinden erişilmiştir
- Tuğal, S. A. (2018). Oluşum süreci içinde sanat. Hayalperest Yayınevi.
- Ünal, T. (2020). El yapımı kâğıdın serüveni, Nobel Akademik Yayınları.
- Walker, S. (2025, 19 Ocak). 25 Collage artists in the world. 07 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.contemporaryartissue.com/top-25-collage-artists-in-the-world-a-complete-survey/> adresinden erişilmiştir.

- Wang, J. (2019). Research on Three-dimensional Innovative Application of Engraved Paper Sculpture and Mianzhu New Year Painting [Tam Metin]. Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 3rd International Conference on Art Studies. 368, 356-360. <https://www.atlantis-press.com/article/125923423.pdf>.
- Williams, T. C. (2022, 15 Şubat). Paper gold: The history and art of paper quilling. Medium.com. <https://medium.com/@T.C.Williams/paper-gold-the-history-and-art-of-paper-quilling-2935b3253a5d>